

Normat e identitetit social dhe transmetimi ndërgjeneracional i përvojave të diktaturës: Implikime për drejtësinë tranzicionale në Shqipëri

Dr. Blerina Këllezi

BIO

Dr. Blerina Kellezi është Profesore e Asociuar e Psikologjise Sociale dhe të Traumës në Universitetin Nottingham Trent (NTU), ku drejton grupin kërkimor të Traumës, Izolimit Social dhe Shëndetit Mendor. Puna e saj është thellësisht ndërdisiplinore, duke kombinuar psikologjinë me të drejtat e njeriut, historinë dhe shkencat politike për të eksploruar se si individët, familjet, komunitetet dhe kombet i përgjigjen ngjarjeve ekstreme të jetës, siç janë lufta, diktatura, tortura, migrimi i detyruar dhe ndalimi i imigracionit. Hulumtimet e Dr. Kellezit bazohet në Qasjen e Identitetit Social, duke shqyrtuar se si njerëzit vlerësojnë dhe përballen kolektivisht me traumën dhe shkeljet e të drejtave të njeriut. Puna e saj e fundit përqendrohet në drejtësinë tranzicionale (duke eksploruar procese si kërkimi i së vërtetës, pajtimi, ndreqja dhe ndërtimi i paqes dhe ndikimi i tyre në shëndetin mendor dhe konfliktin ndërgrupor), imigracionit (duke hetuar aksesin në shërbime dhe marrëdhënien me ofruesit e shëndetit, stigmën, identitetin, përballimin dhe shëndetin mendor në Qendrat e Largimit të Imigracionit në Mbretërinë e Bashkuar) dhe fëmijët e pashoqëruar që kërkojnë azil (duke studiuar nevojat e tyre shëndetësore, arsimore, sociale, ligjore, të akomodimit dhe rezultatet në kujdes, në bashkëpunim me Këshillin East Midlands).

Abstrakt

Shkeljet masive të të drejtave të njeriut, të tilla si ato që ndodhën gjatë Diktaturës Shqiptare (1945–1991), mund të ndikojnë te qytetarët ndër breza. Dekada më vonë, jeta e familjeve dhe anëtarëve të komunitetit shpesh përcaktohet nga përpjekjet për të arritur drejtësi dhe për të parandaluar përvoja të ngjashme në të ardhmen. Hulumtimet ekzistuese tregojnë se identitetet sociale parashikojnë se si të mbijetuarit i përjetojnë, i kuptojnë dhe i përballojnë këto shkelje. Nga ana tjetër, identitetet sociale gjithashtu mund të informojnë strategjitë e nivelit shoqëror për paqe dhe pajtim pas kësaj. Megjithatë, nuk dihet se si normat brenda grupit (p.sh., familjare, qytetare) ndikojnë në interpretimet ndërgjeneracionale dhe përgjigjet ndaj drejtësisë tranzicionale. Për ta eksploruar këtë, ne analizojmë rrëfimet e të mbijetuarve të brezit të parë të shkeljeve të të drejtave të njeriut gjatë diktaturës shqiptare dhe pasardhësve të tyre (n = 52). Të dhënat u analizuan përmes analizës tematike refleksive të informuar teorikisht nga Qasja e Identitetit Social dhe konceptualisht nga kornizat e drejtësisë tranzicionale. Gjetjet tregojnë se familjet luajnë një rol qendror në përcaktimin se si kuptohen dhe si reagohe ndaj dëmeve të së kaluarës, dhe se normat e lidhura me identitetin (p.sh., normat familjare) informojnë transmetimin e njohurive rreth dëmeve të së kaluarës dhe format e përshtatshme të drejtësisë. Normat e bazuara në identitet mund të përcaktojnë gjithashtu se cilat procese drejtësie konsiderohen të pranueshme për t'u angazhuar gjeneratat e ardhshme (p.sh., përgjigje paqësore, dokumentimi i dëmeve të së kaluarës, edukimi i brezave të rinj dhe lufta për demokraci). Studimi aktual sugjeron që normat familjare dhe shoqërore qytetare mund të orientojnë mirëkuptimin ndërgjeneracional dhe përballimin e shkeljeve masive të të drejtave të njeriut, si dhe përgjigjet ndaj proceseve të drejtësisë tranzicionale (p.sh.,

moshakmarrja, dokumentimi i shkeljeve, ndërtimi i demokracisë) pas kësaj ngjarjeje. Si të tilla, normat shoqërore duhet të integrohen në përpjekjet për ndërtimin e paqes dhe pajtimit. Gjetjet gjithashtu nxjerrin në pah përfitimet dhe dëmet e ndryshme të transmetimit të njohurive për shkeljet ndër breza.